

Gyenge Enikő

Önarckép tollal

Lajtha László kiadatlan levelei (2)

Muzsika 2003. március, 46. évfolyam, 3. szám, 17. oldal
<http://www.epa.oszk.hu/00800/00835/00063/1064.html>

[feleségének]

1926. július 17. szombat

A Maria Trost-i szanatóriumból Tihanyba

Bizony, Ungyula-Bungyula, nem bánom, ma megeresztek egy jó hosszú levelet, hadd meséljem el az eseményeket eddig. [...]

Hát hol kezdjem? - hogy érzem magam így külön töletek - hát nem mondom, mert nem mondhatom, hogy egy csöppet sem hiányoztok, sőt mert hiába néznek a fényképről Bucuka-Buca okos szemecskéi s egész érdeklődő, fürge, nyurga, fiús lénye, hiába látom az Ábi pufók, kisgyerekesen mamelinkós puhaságát s két hűséges kék szemét, hiába ül köztük a Gracchusok anyja, hát azért bizony [...] mégis igencsak hogy messze vagytok. [...]

Hogy van-e honvágyam? Tudj' isten, igaz, hogy először vagyok így távol töletek, mikor nem köt le a gyűjtőút sok strapája [...]; úgy eszembe jut minden, a Miksa utcai kis lakás - minden zuga előttem van -, a kopott falak, a két fotel, kis asztal a könyvszekrény előtt (de sokat ültünk ott [...] bizalmas egyedül-együttben), onnan indultunk a Klinikára, a Rókusba, ott volt kicsi a Buca, az Ábi, szemben a kikönyöklő két kövér nő, a körút, az Olympia mozi, a könyvkereskedés, szegény megboldogult Kaszap csemegés, aztán befordultunk a Meixa-streetre, a kapu, a lakás kicsi, de a mi otthonuk, [...] a múltunk (ugye, Bugya, fura, hogy mennyi múltunk van már?) - szeretem.

Na és a nagy jó mód, a "három szoba, fürdőszobanikkal, perzsa"¹ az is itt van előttem, látom szemben a prolit, a fotográfust, az albérlőt, a varrónőt, a mellette lévő háznak [...] ablakait; a szobák, az íróasztal, zongora (de sok fűződik már ehhez is); ezt az ajtót rugdalják a gyerekek, ha megjönnek, és Hozzád is minden sarok, minden bútor is hozzákapcsol [...] - ezt is szeretem.

Ha nincs is olyan nagyon hazahúzó érzésem, honvágyam, hogy jó volna sietve hazaszaladni, azért van, hogy annyit beszéltek belém: így kell meggyógyulnom;² beletörődtem a gondolatba, s szeretnék már meggyógyulni egészen. Aztán furcsa, de úgy érzem magam lelkileg, mint a harctéren, ott voltam így elszakítva mindentől, mindenkitől, az egész régi életemtől, mint itt; ott is ilyen muszáj-magányosság, [...] mint itt, észreveszem magamon, hogy úgy rendezkedek, élek, mint a harctéren. [...]

Nagyon keveset olvasok, még kevesebbet dolgozom (ez alatt a másolást értsd), tudod, aranyosom, nagyon elernyeszt ez a hirtelen rám szakadt nagy semmittevés [...], és mint rekonvalescens, el [is] bírom, hogy semmit sem csinálok - méla, tétlen, elernyedtt semmittevés - még a könyv sem kell a kezemnek [...]

És sokat, [...] sok, sok igazi szeretettel gondolok Rád és a gyerekekre, és sokszor, melegen csókollak Benneteket úgy, ahogy külön mindegyiket megilleti [...]

La

[feleségének]

1929. október

Rómából Pestre

Conferenza della Commissione
Internazionale per le Arti Popolari
Prima Sessione Plenaria
Roma, 25-31 Ottobre, 1929.

Látod, Duda, milyen úr lettem! Hogy megbecsülnek minket az olaszok! Egy kuperta levélpapírral s borítékkal - fejessel!!! - tiszteltek meg, már megérkezésünkkor. Most jövök a megnyitó ülésről. Nem volt valami épületes. A szokott miniszteri, kormányzói (Róma kormányzóját értem) beszédek után Mascagni³ maestro fecsegett egynémely számárságokat, amit majd otthon átnyújtok néked épületes mulatás céljából. A büfé már kellemesebb volt: képviselőfánk és krémekkel töltött mindenféle jó ízű csokoládés és egyéb sütemények. Hozzá vermut és más óborok, amikben a már előbb felsoroltaknál jelentéktelenebb károkat tettem.

Hogy előlről kezdjem: - utaztam. [...] Egyedül voltam, és a vonat belefúrta magát a sötétbe. Közben látogatókat kaptam, az a székesfehérvári lány, aki a zenedei bálon Nosedáékkal volt, ha emlékszel rá, jött be hozzám, egy szintén zenedei barátnőjével, a vizit örne alatt. Hamar bevallották azonban, hogy hálókocsit jöttek nézni, mert ilyet még nem láttak. [...]

A szokott olvasás után csak akartam aludni, mert [...] nem tudtam. A szomszédaim - amerikai nőszemélyek - középvének és egész csúfak ketten, egy fiatallal, előzetesen avval szenzációztatták az utazó publikumot, hogy kétes tisztaságú s gyűrött kockás flanelpizsamában korzóztak a folyosón. Odújukba térve - szomszédaim voltak - úgy kacarásztak, hogy nem tudtam elaludni. [...] Olasz vámőrök vertek fel kora reggel. Nem nézték meg semmi bagázsomat, csak ahhoz ragaszkodtak, hogy személyesen tőlem tudják meg, van-e valami elvámolni valóm. [...] Velencében ebédeltem, [...] rád gondolva, egy pogácsa-forma gelatit is. [...]

Kiolvastam a magammal hozott Tolsztoj-kötetet. Helyenként nagyon nyomasztó, de azért igen tetszett. Hol a tájat néztem, hol a könyvet. Szeretem ezeket az előbukkanó, gyönyörű olasz templomtornyokat. Egységesekek, mint az a nagyszerű kultúra, amelyik termelte őket. Megszerettem az olaszokat is. Aprók, feketék, temperamentumosak, de világos fejűek és jóindulatúak. Azt hiszem azonban, hogy a világon mindenütt vannak jó emberek, csak az úgynevezett civilizáció és a város, gyár, pénz, tülekedés teszi őket öklözővé, könyörtelenné és rosszá. [...]

Eddig jutottam a levélíráshoz tegnap. Aztán megzavartak, és most már nem tudom a megkezdett Szent-Ementál stílusban folytatni. Csak szaladgálás, beszéd, tárgyalás - akár Prágában.⁴ Nyugtalanít, hogy ma nem kaptam hírt. Talán holnap. A beszámolót el kell halasztanom, addig meg nem akarom a levelet itt tartani. A lakás elsőrangú.

Sok szeretettel ölel-csókol
La

[feleségének]
1934. február 20. kedd
Párizsból Pestre

Édes Dusukám,

délután 3 óra 20 perc van pontosan. Szerencsésen megérkezve, kitisztálkodva, mielőtt akármibe is kezdenék, először neked írok. [...]

Eszembe jutottatok a salzburgi állomáson - innen mentünk Mondseebe -, szinte előttem volt a két lódegaléros "törpebácsi" és Te a bőrkabátban. ... eszembe jutottatok

Münchenben (egyenesen, aztán balra, aztán szemben a szálloda, ahol laktunk), eszemben voltál nagyon, amikor a Lutetiába érkeztem - no. 131. [...]

Most megkezdem a körtelefonálást. Nem tudok olyan hosszan írni, ahogy szeretnék, kicsit türelmetlen és ideges vagyok: mint a katona a csata előtt.⁵ Annyit hadd mondjak, nagyon hiányzol és fogsz is hiányozni a magányos esti órákban [...] El is határoztam: nem hagyok többet otthon. Egye meg a fene a pénzt. Semmiféle pénz sem tudja megfizetni az elmulasztott boldog órákat és az elvesztett jó érzéseket [...]

Igen szeret Titeket és Téged, Lacikát, Ábikát, Anyikát, Apikát és mindenkit sokszor csókol és ölel

Laci

[feleségének]

1937. május 12.

Firenzéből Pestre

Maggio Musicale Fiorentino

Secondo Congresso Internazionale di Musica

Kedves,

tegnap nem írtam, mert az első nap elég mozgalmas volt. Délelőtt ülés 12-ig, mire szétszéledtünk és hazaértem ebédelni, fél kettő lett. Délután megint együtt volt a banda estig, akkor szmokingba vágtuk magunkat és hamar vacsora, utána este Otello premiéredíszelőadás: Sabata⁶ és a legjobb olasz énekesek. Az előadás nagyon kitűnő volt. Legelső rangú nivó. Igen impresszionált, és úgy látszik, mégis meg kell változtatnom a kései Verdiről való véleményem. Annyira nem érdekelt eddig, hogy meg sem néztem őket, és most 45 éves fejjel hallgattam meg az elsőt. Erről majd szóval többet.

A mellékelt programból láthatod, hogy ki mindenki van itt. Mégis azt kell mondanom: kevés ilyen rosszul rendezett kongresszust láttam életemben. Szét vagyunk szórva különböző hotelekbe, és alig látjuk egymást. Én egy szállóban lakom C. Beckkel, P. Höfferrel (a berlini Hochschule zeneszerzéstanára, Hindemith barátja, érdekes, tisztességes ember), és G. Pannainnal (nápolyi akad. tanár, zenekritikus). A társaságom, bár már megismerkedtem Hindemithel, inkább azok a franciák, akiket még Párizsból ismerek. Többször beszélgettünk a két kritikussal: B. de Schloezer és A. Schaeffnerrel; zeneszerzők: Markevitch⁷ és Milhaud, végül M. et Mme Collaer⁸ (Bruxelles-Radio). Egyelőre ez a baráti kör.

Ma délelőtt-délután Bereitschaftban voltam, mert mára volt kitűzve az előadásom.⁹ Meg is tartottam, túl vagyok rajta. Délután került rám a sor. Jól sikerült, rendesen ment. Ojetti¹⁰ meleg szavakban méltatott, mint "il Maestro ungherese Lajtha". Felolvasás után igen tapsoltak, majd - nem volt körülöttem vita.

Most gyorsan írok vacsora előtt, mert újra szmoking. Este Casella (beszéltem vele többször) operabemutató.¹¹ Azt mondják, az abesszin háborút szimbolizáló darab, és ezen is (mint az Otellón) ott lesz a trónörökös pár - tehát díszelőadás - premieère.

Gatti¹² beteg, csak holnap látom.

Barréval¹³ találkoztam. A jövő évi Maggio Musicaléra akarja hozni a pesti operát két balett-estre. A Lysistratát¹⁴ akarja kérni okvetlenül. őt még külön is látni fogom.

Nagyon sok szeretettel ölel-csókol téged és az egész Váci utca 79-et (így írom, hogy ne kelljen felsorolni az összes kézcsókot és csókot külön) a mindenkire sokszor gondoló

Lacitok

[Illyés Gyulának]
Budapest, 1941. szept. 30.

Kedves Barátom,

ne haragudj reám, amiért csak elkésve válaszolok leveledre. Az elmúlt héten azonban igen elfoglalt a Rádió. Legutóbbi erdélyi gyűjtőutam egyik eredménye ugyanis az volt, hogy Pestre hoztunk néhány öreg székelyt, és az ő nótáikat vettük fel gramofonlemezekre. A kért cikkel szívesen szolgálok.¹⁵ Azonban meg kell hogy kérjelek, írd meg, milyen terjedelmű legyen írásom. Abból ugyanis, hogy a Magyar Csillagnak a N. R. H.-nak küldött tanulmányom hosszú, még nem tudhatom, hány gépírással kívánsz tőlem. Időmeghatározásnak bizonytalan: "a N. R. H. közlése után". Írd meg tehát azt is, mikorra várod cikkemet. Egyébként is mindig számíthatsz reám, mert szívesen állok mindenkor melletted. Akár "városról", akár "faluról" lesz szó.

Igaz barátsággal köszöntelek
Lajtha László
[A levelet Illyés Mária szíves hozzájárulásával közöljük.]

[Alphonse Leduc-nek]
László Lajtha
Budapest, 1945. december 26.
Budapest IV. 79 Váci-utca

Kedves Uram, Kedves Barátom!

Semmi sem tűnik nehezebbnek számomra, mint ennek a levélnek a megírása. Elképzelni sem tudja, milyen türelmetlenül és régóta vártam már, hogy írhasak Önnek. És most, hogy megvan rá a lehetőség, komoly zavarban vagyok.

Az utóbbi években teljesen lehetetlen volt életjelt adnom magamról. Egy ízben azt a súlyos hibát követtem el, hogy egy párizsi felkérésre a diplomáciai postán keresztül válaszoltam. Ez még a náci titkos levéllenőrzések kezdetén történt, melyekről akkor még nem volt tudomásom. Ebben a levélben leírtam, hogy még mindig az az öreg anti-kollaboráns vagyok, aki korábban is voltam, és hogy sem műveimmel, sem személyemben nem szeretnék Párizsban megjelenni, amíg Franciaország nem lesz újból szuverén és bárminemű megszállástól mentes ország. Állásfoglalásomat követően rájöttem, hogy immár egyetlen levelem sem érkezik meg Párizsba. Jó párat elküldtem, de mivel egyikre sem érkezett válasz, féltő, hogy Önhöz már nem jutottak el. Íme, ez magyarázza hosszú hallgatásomat.

Említettem, kedves Uram és Barátom, hogy zavarban vagyok, most, amikor szabadon írhatok Önnek. Mivel kezdjem? Túlságosan is sok kérdést szeretnék Önnek feltenni - én meg a feleségem már olyan régóta nem tudunk semmit Önökről! És milyen sok mesélnivalónk van... Féltő, hogy erre egy mégoly hosszú levél sem lenne elég. És az én levelem nem is lehet hosszú.

Első kérésünk az, hogy írjanak meg mindent a Leduc családról. Leduc asszonyról, Önről, gyermekeikről és unokáikról! Végig gondoltunk Önökre. Olykor aggodalommal, szorongással, máskor melankolikusán, nosztalgiával, de mindig a régi hűséges barátsággal.

Mi, Istennek hála, épek és egészségesek vagyunk. Régi lakásunkban élünk, amely lakható maradt annak ellenére, hogy a bombázásokban házunk egy része megsemmisült.

És állítom, kedves Uram, Barátom, hogy nem a bombázások órái voltak számunkra a legrosszabbak. Legnagyobb gondunk az volt, hogyan kerüljük el, a fiaim meg én magam, a katonai szolgálatot. Barátaimmal együtt világosan láttuk, milyen szerencsétlen sors vár szegény hazánkra. Nem akartam ágyútöltelék lenni, a fiaimmal együtt, az elnyomó német nácik oldalán vívott háborúban. Tudtuk, hogy a nácik ellenségeink, hogy szabadságunkra törnek, s hogy a náci önzés katasztrófába sodor mindannyiunkat.

1944 márciusától mint tiszt a nemzeti ellenállás egyik egységét vezettem, fiaim a parancsnokságom alatt szolgáltak ugyanott. Ily módon, ennek a titkos szervezetnek a segítségével Budapesten maradhattunk. Sajnos azonban a kedvezőtlen politikai körülmények miatt a magyar ellenállási mozgalom nem bontakozhatott úgy ki, mint Önöknél Franciaországban.

Voltak mártírjaink, de a Jóisten megtartotta a családomat. Élünk tehát, egészségesek vagyunk, nincstelenek, és egy ablaküvegek nélkül eltöltött tél után boldogok vagyunk, amikor be tudjuk csukni az ablakokat. Higgye el, kedves Uram, Barátom, ez igazi nagy öröm lehet...

Együtt lakunk. Fiaim helyzete rendezett. Az idősebb orvosdoktor, a fiatalabb vegyészdoktor, mindketten tanársegédek az egyetemen.

Én nagyon sokat komponáltam a háború alatt. De a műveimről majd egy másik alkalommal beszélek. Ami esetleg érdekelheti Önt: a Zenedében korlátoztam a tevékenységemet, pár órát tartottam meg csak, helyette elfogadtam a Rádió felkérését, s lettem az intézmény zeneigazgatója. A Rádióval kapcsolatos elképzeléseimről Gachot16 barátom majd előszóban beszámol.

Most pedig, kedves Uram, Barátom, búcsúzom. Mindazt, amit a feleségem Leduc asszonynak, mindazt, amit mi ketten az Ön családjának szeretnénk mondani, azt elmondani kell, és nem leírni.

Az elmúlt évek eseményeit a régi regények stílusában lehetne elmesélni. Ezek havonta jelentek meg a folyóiratokban s a végükön ez állt: "folytatása következik".

Én is azt mondom most: "folytatás a következő levélben", és addig is háztól házig küldjük (a legnagyobb türelmetlenséggel várva mihamarabbi levelüket) hűséges és változatlan barátságunk üzenetét

Az Ön Lajtha L.-ja
[francia eredetiből fordította Gyenge Enikő]

[feleségének]
1947. március 14.
Párizsból Budapestre

Dusa kedves,

itt ülök Pistánál.¹⁷ Vacsora után vagyunk, s Pista fekteti le keresztlányunkat. Yvonne ilyenkor nincsen itthon, délutántól este 11-ig dolgozik a kórházban.

Kicsit fáradtan, hazamenés előtt vetek papírra néhány soros beszámolót. Ma du. 5-től [...] három óra hosszat tárgyaltam Leducnél. Ez volt a második tárgyalásunk. Ezúttal kialakult, hogy átvesznek tőlem valamit. Egyelőre két dologról van szó: a Sinfoniettáról¹⁸ és a Quatre Hommages-ról.¹⁹ Végleges szerződést még nem kötöttünk, illetőleg még nem kaptam meg tőlük a szerződés aláírt példányát. Most majd kalkulálnak s gondolkodnak, vaj' gravírozzák-e a Sinfonietta partitúráját. Nekem az volt a kikötésem, hogy igenis gravírozzák, mert csak így számíthat a mű arra, hogy sokfelé elkerülhessen. Ha ugyan elkerül majd sokfele, és nem ragad bele a sárba. ők is belátják, "de hát a költségek..." - mondják. No, majd meglátjuk. Bízom benne, hogy aláírt szerződés fog várni - a végső szerződést ugyanis csak az öreg Leduc írhatja alá.

Erről elég.

Ma délben Honeggernél ebédeltünk Kodály Zoltánékkal. Lám, kiszaladt a tollamból valami, ami nem is igaz, ui. csak Kodály Zoltán volt ott, felesége a szállodaszobában elesett, s megrándította a lábát, így csak Kodály jött el. Nekem előzőleg találkozó volt Honeggerrel. Egy órát töltöttünk el együtt. Dedikált partitúrával jöttem el stúdiójából vele együtt lakására, ahol igen kedélyesen beszélgettünk. Utána együtt jöttünk el tőlük Kodállal [...], aki szintén nagyon kedves volt, és egy "biztos szert" ajándékozott nekem tengeribetegség ellen.

Holnap reggel az UNESCO-hoz megyek. Ma telefonáltak meg Pistának egy igen jó hírt: ha visszajövök Londonból, Huxley kíván velem beszélni. Legalább is ezt vélte Pista megérteni abból, amit Miss Thoresby mondott neki. Utána Schaeffner²⁰ vár a Múzeumban. Délben együtt ebédelek Barraud-val és Tony Aubinnel.²¹ [...]

Azután csomagolni kell, mert holnapután indulok Londonba. Már csak a csomagolásnál is hiányzol. No lám.

Ez a beszámoló a mai napról. Ezerszer csókollak, Mamikát, fiúkat. Londonból újra írok. Talán ott több időm s nyugalmam lesz. Bár innen is több megbízást kaptam, pl. Leducék két ajánlását ottani megbízottaikhoz.

Végezetül újra sok szeretettel ölel s csókol

La

(Lajti Pista utóirata)

Kedves Rózsikám, Laci férji hűsége még az én levélíró-lustaságomon is győzedelmeskedik, s íme, egy héten belül már másodszer van módom írni Magának. Nagy kár, hogy nem hallgatták meg Laci interjút, mert az valóságos apoteózis volt közös Lacinknak, amellet pedig az egész magyar szellemi életre is igen hízalgó volt. A felvett lemezt mi még a stúdióban meghallgattuk, s én kitúnőnek találtam, ami Laci hangját és francia kiejtését is illeti. Talán még elcsípik a lemezt Svájcban, mert a sottens-i állomásnak is megküldte a francia rádió. Laci annak idején meg akarta táviratozni, hogy menjenek fel a Rádióba, s ott hallgassák meg, de én azt feleltem neki, hogy ennyi eszük anélkül is lesz: tévedtem? Remélem, jobban fognak vigyázni április 2-án, az In Memoriam²² előadásakor. Laci holnapután utazik. Még az a jó, hogy két hét után visszajön. Erzs borzasztóan szereti parrain-jét.²³ Kezeit csókolja

Pista

[feleségének]

1947. március 18. kedd

Londonból Budapestre

Dusa Kedves,

két leveledre kellene egyszerre válaszolnom, de úgy hiszem, nemigen fogok. [...] Elsősorban: megköszönöm őket. A teniszlabdásat is, a családi levelet is. (A "labda" nem is ugrik olyan nagyon magasra, talán nem is próbálja. Inkább egy öreg veterán harcosról szólhatnék. Van sebe elég, de behegedtek, s megfogta régi, de nem csorba kardját, megnézte az ellenfelet, nekilendül, s avval, hogy vagy-vagy, megy neki ott, ahol a legsűrűbb az ellenség; vagy elesik, vagy átvágta magát a sűrűn.)

Párizsban nem tárgyaltam végleges dolgot senkivel. A Rádióval, illetőleg Barraud-val²⁴ nem intéztem semmit - arról, amit akarok, nem is szóltam - a többiekkel ugyanígy, azt mondtam: várjunk április 2. utánig. Hallgassák meg az In Memoriamot, utána majd tárgyalhatunk. Akkor elmondom, miket és mint gondolom, szeretnék. Egyszóval, egy

kártyára tettem fel mindent. Vagy siker lesz - akkor beszélek -, vagy nem lesz siker - akkor hazamegyek... és újra kezdem. A két rádiózenekar közül (Orchestra National és Orchestre Symphonique) a másodikat kaptam. Nem ez a jobbik, de az első annyira foglalt, hogy Kodály is ugyanezt a zenekart kapta szerzői estjére. A karmester sem a legjobb, azt mondták róla: "une bête noire, mais un bras extraordinaire".²⁵ Nem baj. Ott leszek a próbákon. Hát majd meglátjuk. Ha a karmester ügyes kezű s fegyelmet tartó, majd megmondom néki, mit és hogyan kell. Hiszek abban, hogy nem lesz baj. Az UNESCO úgylát az In Memoriammal egy időben fog döntő fázisba kerülni.²⁶

Itt, Londonban is mindjárt belekerültem a munkába. Egyelőre Hoelleringgel²⁷ való beszélgetés alakjában. Vasárnap 11-kor indultam el Párizsból, este 10-kor ölelkeztünk össze a londoni pályaudvaron. Közben egy szerfelett viharos átkelés. Vihar a szó legszorosabb értelmében: szél, eső és... hó! A hajón majd' mindenki beteg volt. (Ezt utólag hallottam.) Egy olasz úr olaszul okádott, egy francia hölgy meg franciául. (A vonaton így mesélték). Én nem, hála egy csodaszernek, amit Kodálytól kaptam Párizsban - és a kabinnak, amit Hoelleringtől (ill. megbízottjától) [...], ugyancsak Párizsban. A hajón sokáig kellett ácsorogni (olyan sorban, mint ti Pesten, a pék vagy krumpliárus előtt), itt az útlelvizsgálatnál.

Londonba megérkezve, vasárnap este fél négyig²⁸ beszélünk Hoelleringgel. Tegnap, azaz hétfőn este már "korán" lefeküdtünk, mert már fél kettőkor befejeztük a tárgyalást. No, hát ezért nem válaszolok a leveleidre úgy, ahogy megérdemelnéd. Párizs is elfárasztott nagyon, és itt sincs nyugalom. Aztán a vén veterán, ha kifele nyugodt is, [...] mégis csak ott van az örökös készenlét, a harc. [...]

(Ha írsz Hoelleringéknek, a világért se említsd, hogy fáradtságomról szóltam. Nagyon kedvesek, s arról nem tehet senki, hogy Hoelle éppen estére jön mindig formába. Nem baj; nem pihenni jöttem. Ők elvileg pihentetni akarnának, a gyakorlatban azonban az ellentéte sikerül. Ezt ők nem látják, s nem szabad, hogy általad rájöjjenek [...] Vigyázat.)

Most, levélírás közben fogadtam Hoelleringnél a "Third Program" szerkesztőjét.²⁹ Beszélgetés után felajánlotta, hogy a Hortobágy zenéjét külön, mint muzsikát, leadják. Elmondják előtte nézeteimet a filmzenéről. Erre egy fél órát kapok. Tudod mi az a "Third Program"? Hoelle egészen odavolt attól, hogy ilyen hosszú időt adnak - azt mondja, ez egészen rendkívüli, ti. ez nem zenei közvetítés, hanem próza, hiszen filmről van szó. Viszont a zenei közvetítésnek külön fontosságot, hangsúlyt ad, hogy rólam s nézeteimről beszél a "Third Program". Jó, jó - de mást szeretnék. Még nem tudom, lesz-e kapcsolatom a Sadler-balettrel?³⁰ Lacikát csókolom, de nem írom le a párizsi beszédet. Nagyon agyba-főbe dicsértek. Ehhez meg otthon nem nagyon szoktattak. Úgy kezdték, hogy milyen örvendetes nyolcévi távollét utáni megérkezésem, hisz emlékeznek sikereimre, műveimre stb. stb. Ábit is csókolom - más az a nyugati kultúra élvezése, mint gondolja. Erről vele külön otthon beszélek majd.

Ma este Kabos Ilonkával³¹ találkozom. Először nála érdeklődöm az itteni erőviszonyok felől.

Dusa kedves, neked nem üzenek semmit, csak annyit, sajnálom, hogy nem lehetsz velem. A többit úgylát tudod. Befejezésül csak azt még: nagyon jól esnek és erősítenek leveleid.

Sok-sok szeretettel ölel-csókol

La

Közreadja: Gyenge Enikő

A cikksorozat következő része itt olvasható.

- 1 Lajtha Lászlóné jegyzete: "A Váci-utcai három szobás lakás, ahová 1924 őszén költöztünk be La kétszobás, Miksa-utcai legénylakásából."
- 2 Lajtha Lászlóné jegyzete: "Gyomorfekély utáni utókúra a Maria Trost-i szanatóriumban."
- 3 Pietro Mascagni (1863-1945).
- 4 1928 októberében Prágában Lajtha részt vett és előadást tartott a Népszövetség égisze alatt megrendezett I. Nemzetközi Népművészeti Kongresszuson. Itt döntöttek egy nemzetközi népzenei intézet létrehozásáról, a szervezéssel kapcsolatos megbeszéléseket éppen 1929 októberében, Rómában tartották.
- 5 Lajtha a Leduc kiadóval folytatandó tárgyalásokra készül.
- 6 Victor de Sabata (1892-1967).
- 7 Igor Markevitch (1912-1983).
- 8 Paul Collaer (1891-1989): belga zenetörténész, zongoraművész, karmester.
- 9 "Le public et la musique contemporaine", megj. in: Revue Internationale de Musique, Bruxelles, 1938 (Opinions, 645-651.), magyarul "A közönség és a mai zene", in: Pásztortűz 1941/2 (67-71.).
- 10 Ugo Ojetti (1871-1946): olasz kritikus, író.
- 11 Alfredo Casella (1883-1947) Il deserto tentato című misztériumjátékának bemutatójáról van szó.
- 12 Guido M. Gatti (1892-1973): olasz zenetörténész, zeneműkiadó és szervező, kezdettől a firenzei Maggio Musicale szervező főtitkára, az első három firenzei Nemzetközi Zenei Kongresszus szervezője.
- 13 Kurt Barré operarendezőről lehet szó, aki 1937-ben egy müncheni operaprodukció rendezőjeként vett részt a Maggión.
- 14 Lajtha balettje (op. 19a, 1933), szövegét Arisztophanész nyomán Lajtha és Áprily Lajos írta, bemutatója 1937. február 25-én volt a budapesti Operaházban.
- 15 Illyés a Magyar Csillag számára kérte Lajtha egyik cikkét, amely a levélváltás idején a Nouvelle Revue de Hongrie című francia nyelvű folyóiratban - melynek egyébként mindketten rendszeres cikkírói voltak - megjelenésre várt. Az írást "La danse hongroise" címmel 1941. decemberében publikálta a francia lap (530-538.), két hónappal később, 1942. februárjában a Magyar Csillag némileg rövidített verzióját közölte ("A magyar néptánc", 68-72.).
- 16 François Gachot (1904-1991): a levélváltás idején a francia Nagykövetség kulturális attaséja, lásd F. Gachot, "Egy elmúlt ország emlékei II.", in: Irodalomtörténet 1972/1. LIV. évf., (86-102.) Akadémiai Kiadó, Budapest.
- 17 Lajti István: Lajtháék keresztkomája.
- 18 Sinfonietta vonószekarra, op. 43 (1946).
- 19 Quatre Hommages, op. 42 (1946).
- 20 André Schaeffner (1895-1980): francia zenetörténész, népzene kutató és kritikus.
- 21 Tony Aubin (1907-1981): francia zeneszerző és karmester.
- 22 In Memoriam - Piece symphonique pour orchestre, op. 35 (1941).
- 23 Keresztapját.
- 24 Henry Barraud (1900-1997): francia zeneszerző, zenei író, a francia rádió vezető munkatársa, Lajtha barátja.
- 25 Ellenszenves alak, de rendkívül jó keze van.
- 26 Ekkor alakult meg a Nemzetközi Népzenei Tanács (International Folk Music Council: IFMC), melynek Lajtha haláláig vezetőségi tagja volt.
- 27 Georg Hoellering (1897-1980), "Hoelle": osztrák filmrendező. Hortobágy című filmjéhez Bartók ajánlására Lajtha komponálta a filmzenét (op. 21, 1935), a forgatókönyv szövegét Móricz Zsigmond írta. Később még két ízben dolgoztak együtt: 1948-ban készült el T. S. Eliot drámájából a Gyilkosság a katedrálisban (op. 45), 1949-ben az Alakok és formák (op. 48) című film zenéje.

28 Hétfő hajnali fél négyről lehetett szó.

29 Valószínűleg Gerald Abraham zene-történész (Breuer János, Fejezetek Lajtha Lászlóról, EMB 1992, 156.).

30 Sadler's Wells Ballet Company.

31 Kabos Ilonka (1902-1973): zongoraművész.

Képek az eredeti oldalon találhatóak

<http://www.epa.oszk.hu/00800/00835/00063/1064.html>

Lajtha Ildikó tulajdona

Lajtha László házassági bejegyzése

Illyés Gyulának küldött levél

(1941. szeptember 30.)

Illyés-hagyaték (Illyés Mária szíves engedélyével)

Illyés Gyulának küldött levél címezése

Illyés-hagyaték (Illyés Mária szíves engedélyével)

Ortutay Gyula, Lajtha és Bartók a Magyar Rádióban,
egy Pátria-lemez felvételén (Vékony János mezőkövesdi
dudás, 1938. január, valószínűleg Dincsér Oszkár fotója)
Lajtha-hagyaték, Hagyományok Háza